תרנ"ה

(א)

דה"ה סנה טל"ל א' בלי הא' שורו של כהן בבמה ר"ל ולא סנה לה א'

הא' מסתפק שורו של כהן במה, אי מקרשים כמיתת הבעלים כך מיתת השור, והיינו בעלים דעלמא, וכיון בכהן, אף למיתת בעלים דידי' מהאי לי', ושורו של כהן דלא, אי אבני מקרבי מבעיא לי' שורו, מכל דאמרינן פשיטא לי' ר"ל.

ומן הקהל"ם להקל"ע מאי מדייק אבני מבעיא הרא, והלא בדייתי' להכן (יח ב') מבעיא להדיא דמלגות של כהן דשלחה, דלה הדברי הקדש, ובש"מ מכון וקרבן בצע"ג.

ועוד יש לעיין, דלכון מהרשא"ל הבא מצינן דברמבה"ם ליתי' מכה, ומבינו דגם להכן (עיה"ג) שור של אדם טריפה שהרגו, פטור, אלא אין השור יסקל ודם בעליו אות, כל הבא דקרבינו בי' ודם בעליו אות, קרי' ר' השור יסקל, וכל הבא דלא קרי' בי' ודם בעליו אות, לא קרי' ר' השור יסקל. הרי חזי' דלמיתת בעלים דידי' מקשינן לי', ומילא הה שורו של כהן, וכיון בעלו, כיון דלמיתת בעלים דידי' מקשינן להו. (והגמ' סגי שם לי מבעיא לן דלה בדברי הא' הבא).

ויש לדקדק דברי הרב (הל' סי' לט) וכדלהלן! הרמב"ם (פ"ז נזמ) כ' שור שהוא טריפה או שהי' השור של אדם טריפה, אינו נסקל, שנא' ודם בעליו אות, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכיון דבעליו כמת הם חשודים, ולא מיתה, הל' פטור עכ'.

ולהשקל"ד זה כ' דגם השור הרגו בפני ב"ד, נהרגו, משום ובערת הרע מקרבך (כמו אדם טריפה שהרגו). ולהה"מ זה כ', יש לחלק, דקרבו ובערת לו כ' אולו בגדים עכ'. וק"ל מדלא שלגו הקן מבלגר דשיין ובערת דם מוקם טהור שהרגו את הנפש וצ"ע.

וכן מצינו בשל קונם שם, דכ' הרמב"ם טעם הוא דסריגה שהרגן נעשה, מעלם דבמת הם חשובים, והרי בקמ"ז שם אמ' משום דהוי עשייה, ולא בשהרגן בפני ביה"ד.

ועוד צ"ב לפי הקמ"ז דסריגה שהרגן דנעשה הוי מעלם עשייה, אב בשהרגן בפני ביה"ד, דלה עדות, חייב, ולמה לן טעמא משום ובערת הרע מקרבך, ולהיפך בעי טעמא דשלא בפני ביה"ד נעשה מעלם עשייה.

ועוד יש להעיר, הרי הא דסריגה שהרגן דנעשה משום דהוי עשייה, דקבלו קטילה בעי למיקטל, ואם שיין באדם סריגה שהרגן, אבל שור סריגה שהרגן, הרי שיין בו הצלה דיכ' להנעשה לו שור, והוי ~~עשייה~~ עשייה, אב"כ דשור סריגה שהרגן לבקש לאיתא הבעלים (אולי הבעלים הי' סריגה והרגן), והרי לא באדם סריגה, אולי הי' עדות מעליל, הו' פרקים אותו. וכן הכ' האוש ובכן הוצל, ומסקי כהלכן, דלכן הרמב"ם נקט טעם אחר, ור' להלן.

ודאמ' בה (פד' ו') אמ' אין תחת אין ממון, אל אינו אלו אין ממון, הרי ג"כ סומא וסימא כו' והתורה אמרה משקה אחד וכו' אחרי המאי קושיא, דילמא הכא דינפיר אנפשר כו' דאלקה סריגה שהרגן אה השלם מאי עבדי' לי' ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ומן הש' דנעשה הסריגה משום דהוי עשייה כבאמת בפנה, אלו הכא דאנפשר אנפשר, הכא דלו אנפשר לו אנפשר ונפרי' לי'. ודברי הש' צ"ע מהי הרא' מסריגה שהרגן, והרי מ"ש השבה דנעשה משום דליכא עדות מעליל, דהוי עשייה, אב מאי שיין החסרון של משקה אחד, משקה השה לבולכם, (דהוי כהרגן שלו בפני עדים, אמו שיין להעלות ממשקה אחד) ונעשה בצ"ע.

ומכאן יצר להתבר דהיו הטרינה שהרוח הפטור, אינ משום חסרון עדות (מטעם עשאוי)
אלא כיון הטרינה אין לו נפש, וכמו חשוב, לש לקיומו בי נפש תחת נפש, ודמי
לסומא וסימא, הלש לסמא לו את העין, בלא בן יסם, ואינ הוכר הוא בבן שם.
ולכן אות הרוח בפני בית חיב, אמ, והרי אין לו נפש, ואינ משום בצרת הרע מרה,
ולו מהן נפש תחת נפש, והיו הרוח שלו בטני בית, פטור, מהן ובצרת, אינ אות דומה
לקיומו בי ובצרת בעי עדות מלמעל, והכא הוי עשאוי (לגבי בצרת).
ודוקא לגבי כינה, אי עדות מוחדת, דנסמכין לנפשות (ב' חלונות), כיון דבשרין
לעדות אחרת, מהני לענין כינה, דליכא בזה משום דינ. מיהו בעי עדות בשרה.
ודינ לחייבו משום בצרת אינו אלו בגדם ולו בשר. ועה שהקשינו מתוכן, היתה שלנו
הכא, שדנין אותו דינ, אני איכא המכה ובצרת את בשר ואחר, משינ לחייבו מיתה
מהן ובצרת זה הוי רק בגדם ובדברי האמת דלעיל.

הלכך שור טריפה, שייך לוקחי כמיתת הבעלים כמיתת השור, דאילו הבעלים טריפה שהרוח
לש בי מיתה, כיון דאין לו נפש, הינ מקיימים מיתת השור; הלש להוקו טריפה, וזהו סברת רב אשי,
דמקיימים סקילת השור, לדון מיתה על הגוף, דבקוונו דליכא מיתה בגוף (עם הי טריפה), ליכא
בשר דין סקילה. ורבא סל דשאני סקילה, דלו כ הי מיתה, ובגוף כ מיתה, ולכן נהי דשור
טריפה אינו לקיומו בי דין מיתה, מיהו השור יסקל, שנין אפשר לקיומו בי.
וכל זה בשור טריפה ובדלעיל, דפטור מגדר היזק כמיתת הבעלים (עם הי טריפה)
בלא מיתת השור.

---

x) ואלא דהוי עדות מוחדת, אלא כשרים לעדות אחרת, ומהני לכינה משום עשאוי דלה עדות כלל.

אבל שור של אדם טריפה, אינו מועד להיות אלא בדבר שקיים בבהמה, וכל בעלי חיים, ולעולם נצא לדבר אחר הטבעי שלו למובחר לקרבנם, משום דאינו ליעדה, וכיון דבנרשם אחר כי הא יעיד בעל קיים בדבתיה ובן הוא בדבר עשוי, משום דבנרשם עדות כי בא הקמה הוא שור של אדם טריפה, כיון דאינו לקיים לעם בעלו חיים, לגבי השור יסקל.

וכיון שכן, אומר הקב"ה, דשור של אדם טריפה בדבר קיים בדבר בודאי למיתת בעלים דידה בעינן, הלכך השור פטור מסקילה. משום שור של כהן, דמעמיד בו קיים לעם בעלו חיים, ואם נבריך דר' עזי, היינו מחמת הנשמה דשור לבעלים, בגה מסתכן הוא אי בתר בעלים דידה אל למיתת בעלים דעלמא. ואינו לא מיקטל בעל דהוא מהבל.

וכמו אותה הלכה מה שור של אדם טריפה משור המדבר שאין לו בעלים ונסקל, לפי בדבן, ולבאור הרי לא מעמיד לעם בעלו חיים. וכל דבשור שאין לו בעלים, לא בתר בו לעם בעלו חיים, ודאי לגבה תיב ב' של התוס' ריש מכות לגבי עגלא לקבי בן נח.

והלא הוא עוד משור של קטן דבעלים פטורין משום שהוא קטן ונפלה השור נסקל ואינו הקב"ה עם דאתיא לדר-מיתה, כמו התוס' (כ' דקמיטין) דקטן מיקרי דר-כריתות עיש.

תמצית הדברים! שאם הרמב"ם פטרנה שהרגן, פטור, כיון דהוי כמת, אינו לקיים בו נפש תחת נפש. ומקורו מגמ' בק(נד א). ורש"י שם כתב כדהכן אלהים שם. הלכך שור טריפה שהרגן שייך לאוקמי כמיתת הבעלים כך מיתת השור. והבשר בסנה קוי מצד ובעלמא, ושור טריפה שהרגן, הוי תולדה וטבר דקיים אדם דב' הי' נפש, ובשור כ' סקילה. ורב אשי טבר דגם לגבה שייך הנשמה, ומה גם בטריפה שהרגן, אבל שור של טריפה, לא הוי טבר דפטור, משום דקיים בדבתיה. ובעיא דהוא הוא מצד הנשמה, ותבע לה בעיא דהוא לגמ' סגי עלה שם ובבעלים.

ובכ"ב, הן לפי קלוין מהרשא"ל, דהבעיה דהכא, אומנם אי למיתת בעלים דידי' מדאורייתא לי' אי למיתת בעלים דשלוחו מדרבנן לי', ולא איפשיטא. מיהו דלמ"ד סגי עה"ת לי' דלמיתת בעלים דידי' מדאורייתא לי' הלכך שור של אדם תריגה פטור. נמצא דשורו של כהן דלא, ובכ"ב דלומי' השמיטה הרמב"ם (ואתן לומר דסמך על מה שנפסק שור של אדם תריגה פטור). והן לפי קלבש, דהבעיה דהכא אינו להלכה מקמ"ד סגי עה"ת ובדבעלים, לכן השמיטה הרמב"ם מה דאמר ~~דבעל~~ דבעיה דהכא.

ובלקוטים הביא הגאון פסק של משנת המלך בעצמו לה, בהנהו הוי דאמר דמכות בשליחה, אלא דהוי דין, דמלקות בהנהו מיתה אחרת, אמר סגי בשליחה בדנפסק הרמב"ם, ודין מאש, דאי כהן. ובכהן גדול דבעי עיון דנפשוט, אנשר לתקר אם נהי הדין דדין של כהן דבעי עיון, ולפי"ז לא מלקות של כהן גדול בעיון. (דבר גדול הוא דין ומלקות בכללם) ונראי דסובר הגאון הכא, ולכן אמ' הכא מכל דמאונו פשיטא לי' ובר'. ולכן מיבעי לי' שורו של כהן, אי מדאי' למיתת בעלים דידי' אי למיתת בעלים דשלוחו. ונראה בקלוין מהרשא"ל דמקמ"ד סגי עה"ת משום דנקטי' למיתת בעלים דידי' מדאורייתא לי', ולפי"ז שורו של כהן בעי' עיון דנפשוט דשור הרגש לנפשות של בעלו הכהן. וכל זה לפי סוגיא דידן לפי הגאון. אבל הסוגיא ריש פרק שני דסנה"ד סל"ו כתן, אלא דבר גדול היינו איבוד נשמה של כהן, בעיון. ולכן מלקות של כהן, נהי דהוי דין, אמ' לי' מיקרי איבוד נשמה (כיון דבדב נשאר בחיים) וסגי בשליחה כמו אדם דשלמא, וכן מצד דין, ללא איבוד נשמה, לא כהן גדול דכהן כמו בהדיוט.

ולפי"ז לי' למיבעי שורו של כהן גדול, דנקטינו למיתת בעלים דידי', משום דאיבוד

נשאר לשם בשר, ומצד שני ~~שבשביל~~ שבשר, הרי לא בהמה דבשר, ולפי בודאי שורו של בהמה, סתם בבית, ולשם הבעלים דהמה, ולכן האמת הראשונה שורו של בהמה. x)
וכן מוכרח קלת הסם דהבאנו לעיל דריש המאמר.

המקום מסתכן אם שורו של הבור הרגו עבדו של הבור, והוא חי ולא מת, אם השור נסקל, כיון דלמיתת בעלים דמי מדאו' לי, ובעל השור שהוא בעל העבד, אם הוא הורגו הוא נידון בלא מת, כך דין השור, וראיתי הגאונים דבבהמה לדבר בשור דין אם מת ולא מת, דהרי כל הסיבה דמנסרי הנזקין אם חי ולא מת, כי כפנו הלא, ומהו לגבי הנידון ולו לגבי השור, דהעבד אינו כפנו של השור. אלא לפי הראשונה הסברה דדלקנו אם הבהו דרך עבדות נידון בלא מת, אבל בדרך נכון, אין הנזקין בדין לא מת, ושור הנזקין הרי זה לפי דרך העבדות. ולכן לשם לאנשי מיתת השור למיתת הבעלים בבהמה. ודמי להא דלעיל דאם אדם סרינה שהרגו מינסר בקלר עשאוהו, לשם לאנשי שור סרינה לבעלים, כי לגבי שור הוי עשאוהו, דשיון הקמה, כ' לעיל.

x) והראשונה הרי פוסק כמונו שם, דמלות של בהמה בשאה כמו הסוס.